

جلوه‌های هنری ادب فارسی

جلد اول

زیباسازی در لفظ

تألیف: ماندانا خسروانی مجد

سرشناسه : خسروانی مجد، ماندانا، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام : جلوه‌های هنری ادب فارسی/ ماندنا خسروانی مجد.
پدیدآور

مشخصات نشر : ارومیه : انتشارات خسروانی مجد، ۱۳۹۲.
مشخصات : ج. ۴.

ظاهری : ۸۰۰۰۰ ریال دوره ۸-۸-۹۳۸۱۳-۶۰۰-۹۷۸ : ج. ۱. ۳۱-۳-۹۳۸۱۳-۶۰۰-۹۷۸ : ۹۰۰۰۰
شابک : ۲. ج. ۰-۴-۹۳۸۱۳-۶۰۰-۹۷۸ : ۱۰۰۰۰۰ ریال : ج. ۳. ۶۳-۴-۹۳۸۱۳-۶۰۰-۹۷۸ : ج. ۴. ۱-۷-۹۳۸۱۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست : فیا

نویسی :
مدرجات : ج. ۱. زیباسازی در لفظ. -- ج. ۲. زیباسازی در معنا. -- ج. ۳. زیباسازی در علم بیان

موضوع : معانی و بیان

رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ج ۸ خ/۳۳۵۶ PIR

رده بندی دیویی : ۲۲/۰۸۸

شماره کتابشناسی : ۳۱۷۰۷۴۶

ملی

عنوان کتاب: جلوه های هنری ادب فارسی جلد اول: زیباسازی در لفظ

نویسنده: اندام خسروانی مجد ناشر: خسروانی مجد

تعداد صفحات: ۷۱ قطع: وزیری تیراژ: ۱۰۰۰ قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

ارومیه: شهرک فرسنگیان، خیابان شمالی، کوچه ۲۵، پلاک ۱۱

نوبت چاپ: اول - سال ۱۳۹۲

۹۱۱۴۴۰۸۹۲۷

۰۴۴۱۳۸۲۷۷۷۰

Mana.majd@gmail.com

فهرست مطالب و موضوعات

۲	مقدمه ی مؤلف.....
۳	مقدمه ی مطالب.....
۴	صنایع لفظی یا بدیع لفظی.....
۴	تسجیع.....
۴	سجع متوازی.....
۵	سجع متوازن.....
۵	سجع مطرف.....
۶	اشعار مسجع.....
۸	ترصیع.....
۹	تضمین المزدوج.....
۱۰	تجنیس یا جناس.....
۱۰	انواع جناس.....
۱۱	جناس تام.....

۱۴.....جناس ناقص (محرف)

۱۶.....جناس زاید

۱۸.....جناس مرکب

۲۱.....جناس مطرف

۲۱.....جناس مضارع و لاحق

۲۲.....جناس خط یا مصحف

۲۳.....جناس لفظ

۲۴.....جناس مکرر یا مزدوج

۲۵.....اشتقاق یا اقتضاب

۲۹.....قلب یا مقلوب

۳۲.....مجموعه های تکرار

۳۲.....رد العجز علی الصدر یا تصدير

۳۴.....رد الصدر علی العجز

۳۹.....رد القافیه

۴۲.....تکرار یا تکریر

۴۸.....طرد و عکس

۵۰.....واج آرایی

اعنات..... ۵۳

حذف یا تجرید..... ۵۸

التزام به حذف نقطه..... ۵۹

ذوقافیتین..... ۶۰

تشریع یا توام..... ۶۱

ذوالبحرین..... ۶۲

توشیع..... ۶۵

تصریع..... ۶۷

مردف..... ۶۸

فهرست منابع و مأخذ..... ۶۹

صناعات بدیعی فنونی هستند که به واسطه آن ارتباط بین کلمات و اجزای کلام باعث زیبایی و افزایش موسیقی کلام می شوند . افزایش موسیقی کلام به دو صورت لفظ و معنا صورت می گیرد .

این کتاب جهت آشنائی با صنایع ادبی و تفکیک صنایع لفظ آرا و معنا آرا از هم در دو جلد با مثال های بیشتر و قابل فهم تر جهت استفاده دانشجویان ادبیات فارسی و مدرسین مقطع دبیرستان تدوین شده است .

مقدمه ی مؤلف

به نام خداوند دانای راز

با توجه به اینکه کتاب های متعددی به طور مفصل در مورد علم بیان ، معانی و علم بدیع (صنایع لفظ آرا و صنایع معنی آرا) (به صورت کلی و تخصصی توسط اساتید محترم و محققین نگاشته شده است و در این راه قدم های مؤثری برداشته شده است، جایی برای اظهار وجود این حقیر باقی نمانده است .

لیک در جریان تحصیلات چندین ساله ام ضمن تبادل افکار و ارتباط با دانشجویان و سایرین به این نتیجه رسیدم که شیوه ی ساده تری را انتخاب کرده و به تألیف کتاب خلاصه تری پردازم که سرعت تفهیم دانشجویان و دانش آموزان را بخصوص در مقطع «پیش دانشگاهی و نهایی» بالا ببرم . لذا تمام موضوعات را به اختصار و تفکیک در چهار مجلد : بیان ، معانی ، صنایع لفظ آرای بدیعی و صنایع معنی آرای بدیعی را در خور فهم آنان به رشته ی تحریر درآوردم . با توجه به اینکه در هر موضوع نسبت به افزایش تعداد مثال ها برای روشن شدن بیشتر مطلب تکیه کرده ام . در طول دوران تحصیل در رشته ی زبان و ادبیات فارسی ، همواره با دانشجویانی برخورد می کردم که بدون توجه به اساس و پایه ی موضوع علم بیان یا معانی یا آرایه های بدیعی ، کتاب قطوری را به دست گرفته و با زحمت فراوان آن را مطالعه می نمودند بدون اینکه در پایان بتوانند کارایی یا استفاده ی لازم را از آن بنمایند و پس از امتحان و احراز نمره از حوزه ی جدایی مطالب بیان و معانی یا حتی آرایه های لفظ و معنی بی خبر می ماندند و بین مطالب خوانده شده تفکیکی قابل نمی شدند . نگارنده سعی نموده است با تفکیک این مطالب و آوردن مثال های بیشتر در هر بخش و جلوگیری از توضیحات تخصصی ، منبعی ساده تر و خلاصه تر در اختیار دانشجویان و مدرسین دبیرستان ها و دانش آموزان قرار دهد تا با شوق و علاقه ی بیشتری در این زمینه به مطالعه پردازند و پس از آشنایی مختصر ، جهت گسترش مطالعات و تحقیقات خود از آثار و تألیفات پیشگامان و اساتید مجرب بهره مند شوند . کتاب حاضر قبلا از طریق انتشارات شاهد و ایثارگران ارومیه به چاپ سوم رسیده بود و اکنون از طریق انتشارات خسروانی مجد با ویرایش مجدد تجدید چاپ شده است .

در خاتمه از سرکار خانم معصومه شکورزاده که زحمت تایپ و ویرایش کتاب حاضر را بر عهده داشته اند تشکر می کنم و از خداوند منان آرزوی سعادت ایشان را دارم .

مقدمه

کلمه ی بدیع در لغت به معنی چیز تازه و نو و در اصطلاح عبارت است از آرایش سخن خواه نظم باشد و خواه نثر . مترادف بدیع را سخن آرایی یا نادره گوئی و نغز گفتاری را نیز گفته اند .

موضوع علم بدیع سخن ادبی فصیح و بلیغ است و اموری که موجب زینت و آرایش کلام بلیغ می شود به آن صنایع بدیعی می گویند . با توجه به این که شرط اصلی در سخن آرایی آن است که کلام ما دارای فصاحت و بلاغت باشد . به عبارت دیگر سخن درست و شیوا و مناسب حال و مقام بیان کرده باشیم . که درستی سخن آن است که با قواعد دستور و لغت مغایرت نداشته باشد و سخن به کار رفته شایسته ی اهل ادب و علم باشد و از آوردن کلمات نادرست و ناهنجاری لفظ و پیوند سست کلمات جلوگیری کنیم .

هر گاه کلمه موافق با قواعد و اصول لغت و دستور ساخته شده باشد و از دیدگاه نحوی و صرفی و لغوی اشکال و ایرادی بر آن وارد نیاید به آن سخن فصیح و بلیغ می گوئیم . ناهنجاری (مخالفت قیاس) و ضعف تالیف (= سست پیروندی) در کلام ما وجود دارد .

به جز اصول ذکر شده که دلیل بر درستی کلام بود شیوایی در سخن نیز ضرورت داد . شیوایی در سخن آن است که جمله ها روان و نزدیک به فهم و در گوش شنونده و مخاطب خوش آید و به مقصود نزدیک باشد یعنی سلاست و جزالت (= روانی و استحکام) غرابت (= نا آشنائی) ، تنافر (= رمندگی و ناسازگاری) ، تعقید (= پیچیدگی و دشواری) و تابع اضافات و کثرت تکرار در کلمه و کلام جلوگیری کنیم .